

Varjas László (1957–1961)

Hogy került tanár úr a Kollégiumba?

Szegedre is csaknem véletlenül kerültem, bár utólag nagyon örültem ennek. Fia-tal koromban pár társammal lepkéket gyűjteni indultunk, többek között Mészáros Zoltánnal, Rácz Attilával, valamint Venetianer Pállal is, aki később Szegeden az SZBK-ban futott be szép karriert. Bejártunk a Természettudományi Múzeum lepkegyűjteményébe. Ott dolgozott vezetőként Kovács Lajos bácsi, aki mindenkinél tájékozottabb volt a lepkék ismeretében, és sokat segített nekünk. Tehát ilyen háttérrel a pesti egyetem kutató biológia szakára adtam be a jelentkezésem, de sikeres felvételim ellenére nem vettek fel. Így kerültem Szegedre, de ott már tanárképző szakra. Az egyetemet kitüntetéses diplomával, igaz, egy gyakorlatra adott négyessel végeztem el. (Csak a rajzfüzetem külalakjára kaptam ezt a jegyet.) Elsőévesként, amikor még a Bolyai Kollégiumban laktam, a biológia mellett először még földrajz szakra jártam, azonban '57 tavaszán elindult a kémia szak is, és ekkor arra cseréltem a földrajzot. Vizsgáztam Grasselly Gyulánál is, aki elhívott az Eötvös Kollégiumba. Gyula bácsi időnként bejött a Kollégiumba, és elbeszélgetett velünk. Látszólag formális beszélgetések voltak ezek, de így tájékozódott arról, hogy ki hol tart a tanulmányaiban, és nekünk is jól esett, hogy törődik velünk. Szervezett nyelvtanfolyamokat tartottak számunkra a kis könyvtárunkban. Bejárt a Kollégiumba Halász Elődné, a TTK nyelvi lektorátusának vezetője, akitől németet, illetve Tábi Tibor, akitől angol tanultunk.

Hol volt a Kollégium 1957-ben?

A mai Bolyai épületben, annak Tisza felőli végében. Két nyolcágas szobából állt: egy természettudományis és egy bölcsész szobából. Hogy a fürdőszobánkban volt-e melegvíz, erre nem emlékszem, viszont kaptunk fürdőjegyet, és azzal jártunk az Anna Fürdőbe heti egyszer-kétszer. Velünk egy épületben volt a Ságvári Gimnázium B épülete. A szobánk felett volt egy tanterem, ahol én is tartottam gyakorló órákat. A szobákban egyébként csak egy (vagy két) asztal volt, viszont a fenti tantermet megkaptuk tanulásra. Kimaradás helyett mi inkább készültünk a gyakorlatokra és vizsgákra. Közös rendezvényekre a Kollégiumon belül egyébként sem volt hely. Ez nem jelenti azt, hogy néha nem jártunk el a Hágiba vagy a Sárkányba meginni egy sört, esetleg egyetemi és főiskolai bulikba táncolni.

Hogy élte át az '56-os eseményeket?

Már szeptember-október hónapban a Dugonics téri főépület közelében, az ottani diákklubban voltak összejövetelek, viták és beszélgetések. Az Ady téri Auditorium Maximumban is összegyűltünk, ahol később megalakult a MEFESZ. Amikor megtudtuk, hogy Budapesten mi történt 23-án, szimpátiatüntetést szerveztünk a Vértanúk terére, ahol Koch Sándor professzor („Koch papa”) vezetett minket. Gyászszószóval, csendben vonultunk fel, de hamarosan körülvettek bennünket az ávósok. Rohantunk vissza a Bolyaiba, de a kapu előtt én is kaptam egy fülest.

A későbbi napokban néhányan a kollégisták közül még elmentek az őrsegre, a Bolyaiba pedig hoztak fegyvereket, amiket aztán gyorsan el is tüntettek. Láttuk, ahogy jöttek a tankok a hídon át, és mentek Budapest irányába. A Széchenyi téren lett volna egy nagygyűlés, ahová én is el akartam menni, de a Takaréktár utcánál megállítottak bennünket. A levegőbe meg a földre lőttek csak, de egy golyó gellert kaphatott, és eltalált egy munkás fiút, Schwarcz Lajost, aki belehalt a sérüléseibe. Ő volt az egyetlen halálos áldozat Szegeden; ott voltunk a temetésén. Át is nevezték róla az utcát, persze ez nem sokáig maradt így. Aztán valaki megszervezte, hogy befeküdhetünk „álbetegként” (azért hogy ne kapjanak el) a Szemészeti Klinika egyik kórtermébe, ahol talán egy hetet töltöttünk. Amikor meg egy kicsit csöndesebb lett a helyzet, egy ismerős családhoz mentem el Tápé környékére. Már november vége lehetett, amikor az első vonatok egyikével feljöttem Budapestre. A Nyugatitól szüleim budai házáig gyalogoltam. Igazán lehangoló volt látni a rommá lőtt várost. Innen a szüleim már nem engedtek el. Vissza a Kollégiumba csak '57 januárjában mentem, amikor késsedelemmel, de megindult az egyetem. Ekkor bizony általános fásultság volt az uralkodó hangulat. Visszaköltöztünk a Bolyaiba és behúztuk fülünket-farkunkat. Egy korábbi elszólásomért („Azt mondta valaki, menjünk a tankok elé...”) én is fegyelmi tárgyalásnak néztem elébe, amely azonban szerencsére csak egyetemi keretek közt folyt.

Hogy alakult tanár úr egyéni életpályája?

Jól vizsgáztam állattanból Ábrahám Ambrus professzornál, aki azt mondta, hogy ez az ember kell nekem a tanszéken. Mivel én nem kaphattam oktatói állást, ő kétszer is felment az Akadémiára, hogy kijárjon számomra egy akadémiai kutatói álláshelyet. A 60-as években átszervezték az intézetet, félretették Ábrahám akadémikust, Fehér Ottó lett a vezetőnk. A docens úr, Biczók Feri bácsi pedig arra biztatott, hogy rovarélettannal foglalkozzam. E tárgyból aztán speciálkollégiumot is tartottam a hallgatóknak, szakdolgozatom és egyetemi doktorim pedig szintén e témakörben készült. De tanítottam – főként mint gyakorlatvezető – anatómiát, szövettant, élettant, sőt genetikát is, az utóbbit Alföldi Lajos professzor irányításával.

A lepkész vonalon is megmaradtam: írtam Szeged és környéke lepkefaunájáról egy tanulmányt, később pedig Uherkovich Ákossal jártunk ki gyűjteni a környékre. 1968-ban a budapesti Növényvédelmi Kutatóintézetbe hívtak kutatónak. Itt először a kísérleti munkához még nem tudtak laboratóriumot biztosítani, így az intézet keszthelyi laboratóriumába jártam le rendszeresen, hosszú, hét elejivégi vonatozásokkal. Itt Sáringer Gyula akadémikus volt a vezetőm, aki szinte atyai jóbarátként bánt velem. Végül tényleg felkerülhettem a családomhoz Budapestre, és 1974-től 97-ig itt dolgoztam, a 80-as évektől mint csoportvezető, az Állattani Osztály modern új laboratóriumában, a város szélén, Nagykovácsi határában. Itt minden megvolt a színvonalas munkához. Sokat dolgoztunk együtt több gyógyszergyárral és az intézet Szerves Kémiai Osztályával. Ők szintetizál-

ták a vegyszereket (speciális, nem mérgező hatású rovarölő szereket), mi pedig kipróbáltuk azokat különféle rovarokon, amelyek között persze több lepkefaj is volt. A szerves kémikus főnökünk, Matolcsy György több, részben nemzetközi UNDP/UNIDO)pályázat keretében szerzett komoly kutatási pénzeket számunkra; ezért műszerekkel felszerelkezhettünk, és sok kutatóhelyre eljuthattam a világon. Tanulmányutak keretében dolgoztam Csehszlovákiában, Bulgáriában, Hollandiában, Angliában, Franciaországban, Olaszországban, és – nem szólva a nemzetközi kongresszusokról (pl. USA, Kanada, Szovjetunió) – volt egy szép utam Japánba is. A kutatás részben a KGST keretében folyt, ezért orosz nyelvű beszámolókat szintén kellett készítenem. Így a korábban elsajátított angol és a német mellett ekkor már az orosz is gyakran használnom kellett. 1994-ben jött egy akadémiai törvény, hogy csak úgy lehet valaki nagydoktor, hogyha van kandidátusija. Én még épp „átcsúsztam” a változás előtt, így szerencsére, mivel volt már elég közleményem, és a védésen maximális pontszámot kaptam, 1996-ban megszerezhettem az MTA doktori fokozatot. 1998-tól 2003-ig egy vállalat, a Bábolna Környezetbiológiai Központ (Bábolna Bio) munkatársaként végeztem hasonló munkát. Itt már nem a mezőgazdasági kártevők, hanem más rovarok, például szúnyogok, legyek, csótányok irtásával kellett foglalkoznom. Ők is küldtek konferenciákra, de az impakt faktoros cikkek ekkor már nehezebben „csordogáltak”.

Mit adott Önnek a Kollégium?

Nyugodt légkört a felkészüléshez, amihez persze kellett az a belső indíttatás is, hogy az ember ezt végig akarja csinálni, hogy tényleg jól tegye a dolgát. Számunkra fontosabb volt a papírnál, a diplománál az, hogy mi van a fejünkben. Itt a Kollégiumban kaptam meg a műveltségnek azt az igényét is, hogy értékesen töltssem el a szabadidőmet, hogy megismerjem a szakmán túlmenően a kultúra néhány területét is: ismeretterjesztő folyóiratok, színház, komolyzene és opera, mozi, filmklub, később fotózás. Ez mind belefért az időnkbe, és részben Grasselly Gyula bácsi szervezte meg nekünk. Legjobban egyébként a szolid és művelt matematikusokat szerettem: Makai Imrét, Leindler Lászlót, Peák Istvánt, Móricz Ferencet, Szomor Pált.

*Az interjút Varga-Orvos Zoltán készítette 2010-ben Budapesten
Szerkesztette: Saródi Szilvia*